

Yhdistys 9:n politiikan ja politiikkakäsityksen suhteen merkityksestä tasa-arvopolitiikan syntyhistoriassa

ANNE MARIA HOLLI

ABSTRACT

On the Significance of the Politics And Concept of Politics in Association 9 in the Genealogy of Equility Policy

The article examines the politics i.e. action and theory of action, and the concept of politics of Association 9, the Finnish women's movement (1966—1970), the stress being on the significance the movement had on the legitimation and strengthening of the dependence between women and the state.

The politics of Association 9 took its function and form from social policy, modifying it to apply to the elimination of the ill-effects of sexual inequality. This was done by an attempt to make women conform to the notion that to be a human being meant conforming to a male norm of behaviour. The politics of the movement, defined as »apolitical», »rational» and »collective», set the maxim of cooperation for men and women in the struggle for equality. In this process, the legitimation of sexual conflict as a divisive factor in society was explicitly denied.

On the basis of the idea that individual and state interests concur, the state, seen as a neutral, impartial representative of the people as a whole, was assigned by Association 9 to mediate sexual conflict and to defend the rights of women.

Johdanto

Legenda Pyhästä Yrjänästä kulminoituu tämän taisteluun tultasyöksevän lohikäärmeen kanssa vangitun prinsessan vapauttamiseksi. Jos keskiaikaisen tarun keskeiset hahmot — ritari, neito, lohikäärme — asetetaan symboloimaan suomalaisen tasa-arvopolitiikan toimijoita — valtiota, naisia ja miehiä/patriarkaattia — saa myös taru uuden ratkaisun. Vaikka valtio Pyhän Yrjänän hahmossa on astunut sukupuolten muodostaman mahdollisen yhteiskunnallisen konfliktin ratkaisijaksi, ei arkaainen taistelu, nujertaminen, voitto tai tappio, enää modernissa hyvinvointiyhteis-

kunnassa ratkaisuna päde. Uusissa, kurillisissaakin loppuisissa tarinalle lohikäärme säikkyy kahleistaan irroitettua neitoa ja anoo Yrjänää pelastamaan itsensä moiselta kauhistukselta. Tahiri tarttuu kumpaistakin osapuolta kädestä/käpälastä ja murahtaen kehottaa näitä sopimaan riitansa ja leikkimään tästedes sovussa.

Valtio instituutiona on asettunut sukupuoli-konfliktin muodostaman mahdollisen yhteiskunnallisen ristiriidan välittäjäksi ja sovittelijaksi. Sukupuolten välinen tasa-arvo yhtenä suomalaisen hyvinvointivaltion päätöksenteon periaatteena etabloitiin Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan perustamisella vuonna 1972. Virallinen tasa-ar-

vopoliittikka valtion harjoittamana toimintana on lisännyt sitä naisten ja valtion keskinäistä riippuvuutta, joka on nähtävissä järjestelmän suhteessa naiseen työntekijänä, asiakkaana ja kansalaisena. Naiset ovat miehiä integroituneempia yksityisen ja julkisen alueella tapahtuvaan uusintamiseen, mikä on liittänyt heidät kiinteästi valtioon hyvinvoinnin työntekijöinä (ks. esim. Saarinen 1987) ja sen palvelujen asiakkaina. Kun naisilla ei ole ollut samanlaista työmarkkinajärjestöjen, puolueiden ja muiden etujärjestöjen organisatorista puskuria suhteessaan viranomaisiin kuin miehillä, on nainen kansalaisena jäänyt miestä suhteellisesti heikompaan asemaan. Virallisen tasa-arvopoliittikan on katsottu työskentelevän tämän epäkohdan poistamiseksi avaamalla naisille tie edustuksellisen demokratian mahdollistamaan osallistamiseen valtiovaltaan, minä osallistumisen takaajana on valtio itse. (Hernes 1987, 37—38)

Naisten ja valtion välinen riippuvuus on ongelma, johon suomalaiset naistutkijat suhtautuvat ristiriitaisin tuntein; erityisen selvästi tämä tulee ilmi suhteessa valtioon virallisen ja etabloituneen tasa-arvopoliittikan harjoittajana. »Valtiofeministeiksi» tunnustautuvat katsovat valtion ainakin osittain onnistuvan tehtävässään erilaisten uudistusten (kuten tasa-arvolain) toimeenpanijana ja näin hyödyttävän tasa-arvopyrkimyksiä, joskin valtiollisen toiminnan ongelmat ja rajat tunnustetaan ja tunnustetaan. Viralliseen tasa-arvopoliittikkaan tuomitsevammin suhtautuvat näkevät valtion ja etabloidun tasa-arvopoliittikan patriarkaatin Janus -kasvoisena muotona, joka »terapoi» näennäisyydistyksien avulla todelliset ongelmat piiloon ja näin pyrkii integroidaan naiset olevan tilanteen hyväksyjiksi.

Kysymys naisten ja valtion keskinäisestä riippuvuudesta ja sen merkityksestä voidaan siirtää toiselle tasolle. Kysyttäessä, millaista valtaa ja miten valtaa käytetään toisaalta valtion ja kansalaisten, toisaalta kansalaisten itsensä kesken puhutaan eksplisiittisestikin »politiikasta». Suomen kielessä käsite »politiikka» näyttää saavan kaksi eri pääkonnotaatiota, joiden merkitykseen haluan tässä kiinnittää huomiota. »Politiikalla» tarkoitetaan toisaalta valtiollista toimintaa ja vaikuttamista, toisaalta kollektiivisen joukkotoiminnan menettelytapoja. (Ks. esim. Paavilainen 1985, Palonen 1984) Edellinen käsitteen käyttö-

tapa vie »politiikan» hyvinkin lähelle »hallintoa» ja rutinisoituja toimeenpanoproseduureja. Jälkimmäinen, anglosaksista maista peräisin oleva »politiikan» konnotaatio näyttää usein »valtiolliselle, yhtenäiselle politiikalle» eksklusiivisista tunnusmerkeistä koostuvana »eriseuraisuutena», »lahkolaisuutena» — sanalla sanoen, »puoluepolitiikkana».

Pulkkinen (1987) on kuvannut samaa prosessia keskusteluna, jota hegeliläisen ja liberalistisen ajattelun välillä käydään valtion ja kansalaisyhteiskunnan suhteesta. Hegeliläinen, Snellmaninkin kautta välittyvä traditio ymmärtää kansalaistoiminnan lähinnä suuntaamattomaksi »parveiluksi», jolla ei ole arvoa itsessään. Moraalinen arvo syntyy vasta osallisuudessa valtioon. Liberalistinen traditio kääntää puolestaan tämän päälaelleen: ensisijaista on kansalaisten keskinäisten aktiviteettien kenttä. Valtio on pakkoinstituutio, jonka valtaa ja auktoriteetin rajoja ei saa laajentaa välttämättömästä ulommas. »Politiikka» näissä valtiota ja kansalaisyhteiskuntaa käsittelevissä konseptioissa saa välttämättä erilaisen sisällön: Hegelin valtiokonseptiossa »oikeata politiikkaa» on valtiollinen toiminta, jonka suhteen liberalistisen käsityksen mukainen kansalaisten harjoittama järjestäytyminen ja »politikointi» ei voi olla muuta kuin »eriseuraisuutta».

Pohtiessani valtion roolia sukupuolikonfliktin välittäjänä ja tasa-arvopoliittikkaa tämän suhteen ilmenemismuotona keskeiseksi nousi kysymys, **millaista politiikkaa tasa-arvopoliittikka on.** Tämän selvittämiseksi huomioni kiinnittyi valtiollisen tasa-arvopoliittikan syntyhistoriaan. Vuosina 1966—70 toiminut, usein Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan edeltäjäksi ja rudimentääriseksi »esiasteeksi» mainittu Yhdistys 9 paitsi ajoi valtiollisen tasa-arvoelimen asettamista, myöskin asetti suureksi osaksi ne tavoitteet, päämäärät ja keinot, jotka muutamaa vuotta myöhemmin siirrettiin osaksi valtiollisen tasa-arvopoliittikan ideologiaa. Kun tutkimuksen (Holli 1988) perustavana lähtökohtana oli käsitys, että tasa-arvopoliittikka strategiana liittyy kiinteästi hyvinvointivaltioon ja sen ideologiseen perustaan, liitti tämä tutkimuskohteen Yhdistys 9:n ja muut ns. yhden asian liikkeet »modernisaatioliikkeinä» nousevan hyvinvointivaltion kehityksen edistäjiksi ja turvaajiksi.

Tarkasteltaessa Yhdistys 9:n merkitystä virallisen tasa-arvopolitiikan ideologisena alustana keskeiseksi nousi kysymys järjestön **politiikan ja politiikkakäsityksen** suhteesta. Poliitikalla tässä tarkoitetaan Yhdistys 9:n reflektiota (so. ideologiaa) järjestön keskeiseksi tavoitteeksi katsottavasta sukupuolten aseman parantamisesta ja omasta toiminnasta tämän päämäärän saavuttamiseksi. (Ks. Palonen 1979, 36—37). Poliittikakäsityksellä puolestaan tarkoitetaan järjestön ymmärrystä ja määrittystä politiikan käsitteestä vastauksena kysymykseen »Mitä politiikka on?» (Palonen 1979, 34) Näiden suhdetta tutkimalla pyrittiin selvittämään Yhdistys 9:n lanseeraaman tasa-arvopolitiikan »luonnetta». Oliko järjestön toiminta emansipaation hyväksi ja sitä perusteleva toiminnan teoria toimijoiden itsensä mielestä politiikkaa lainkaan, ja jos niin, millaista politiikkaa?

Tarkastelua saatujen tulosten perusteella laajentamalla voi argumentoida kyseessä olleen aatteellinen »yhtenäisyyspolitiikan» (so. valtiollisen politiikan, hegeliläisyyden) ja »eriseuraisuuspolitiikan» (»lahkolaisuuden», »puoluepolitiikan») suhteen uudelleenarviointi, missä prosessissa naiset liitettiin erottamasti valtioinstituutioon »yhtenäisyyspolitiikan» ja sen saamien uusien vivahdeiden avulla.

Tutkimuksen taustaksi

1960-lukua on pidetty yhtenä suomalaisen yhteiskunnan historiallisena murroskautena. Vanhan maataloutteen perustuvan yhteiskunnan muuttuminen kaupunkimaiseksi teollisuus- ja palvelulinkeinoihin nojaavaksi järjestelmäksi toi muuassaan taloudellisen ja sosiaalisen mullistuksen. Murrosvaiheeseen sijoittuu myös suomalaisen hyvinvointivaltion etablointi hajoavan sosiaalisen järjestyksen pelastajaksi.

Vielä 1800-luvun talonpoikaisyhteiskunnassa ei sukupuoliantagonismia katsota esiintyneen, vaikka sukupuolten työnjako olikin selkeästi naisten ja miesten työhön eriytynyttä. Sukupuoliantagonismi tai — konflikti syntyi yksilöitymisen ja kansalaisyhteiskunnan kehityksen myötä. Myös vuosisadan alun naisliikkeet poikkeuksetta kannattivat sukupuolten erilaisuuden ja erilaisen elämänalueen tematiikkaa, jolloin naisten

alueeksi eriytyi perhe ja koti, miehen alueeksi julkisuus. (Ks. esim. Jallinoja 1983) Kansalaisoikeustaistelun myötä yksilö — nainen tai mies — tunnustettiin yhteiskunnan täysivaltaiseksi kansalaiseksi, mutta kansalaisuus käsitteenä eriytyi yksityinen — julkinen -dualismia noudattaen omaksumaan saman sukupuoleen liittyvän dualismin. (Sulkunen 1987) On huomattava, että tämä kaksijakoinen kansalaisuus oli paitsi suhteellisen rigidi järjestelmä, joka salli poikkeukset vain »poikkeuksellisille» naisille (miehille tuskin lainkaan) tai pakottavista syistä (kuten esimerkiksi toimeentulon niukkuudesta johtuen), myöskin sukupuolten vallan alueet erottava ja legitimoiva järjestelmä. Tämän voi toisaalta argumentoida merkinneen siis sitä, että naisilla tosiasiallisesti oli valtaa omassa yksityisen piirissään, joskaan sitä ei useimmiten voinut siirtää julkisen alueelle.

1940—50-luvulle tultaessa parsonsilainen roolisosiologia pyrki kiinnittämään yksityisen ja julkisen, naisen ja miehen alueen rajat entistään tiukemmin osoittamalla sukupuolten välisen työnjaon yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuuden. (Jallinoja 1983: 139—143) 1950-luvun mittaan Parsonsin kriitikot alkoivat keskustella tarpeesta muuttaa vanhentuneet sukupuolten roolit muuttuneeseen yhteiskuntaan soveltuviksi. Tähän kriittiseen virtaukseen liittyi myös Pohjoismaissa 1950-luvun mittaan syntynyt naistutkimustraditio, ja 1960-luvun puolivälissä syntynyt Yhdistys 9.

Judith Sabrosky (1979) on osoittanut naisliikkeen historiaa tarkastellessaan sen, että naisen emansipaation ideologia on jatkuvasti ollut kiinnittynyt johonkin oman aikansa aatteelliseen virtaukseen sitä syventäen ja naiseen päin laajentaen. Emansipaatioajattelu kiinnittyy näin aikansa yhteiskunnalliseen kontekstiin emansipaation historiallisen jatkuvuuden jäädessä syrjään tahi kokonaan unohduksiin. Feminismillä ei näin historiallisesti ole yhtä jatkuvaa traditiota, vaan erilaisten ryhmien ajatuksia eri puolilla maailmaa. Tämän perusteella Yhdistys 9:nkin tarkastelu osana suomalaisten naisten emansipaation kehitystä olisi jossain määrin harhaanjohtavaa, vaikkakin on tietenkin muistettava aiemman ajattelun olleen luomassa sitä sosiaalista kontekstia, jossa 1960-luvun nouseva sukupolvi huomasi elävänsä ja jota vastaan se nousi.

Yhdistys 9:n politiikka: toiminnan ja toiminnan teorian kehityspiirteitä

Naisen ja miehen elämän alueiden rajojen liikumattomuutta vastaan alkoi Yhdistys 9:n keulahahmo Kati Peltola syksyllä 1965 koota samoinajattelevia »naisten keskinäisen kehun kerhon perustamiseksi» (Jallinoja 1983, 129). Taustalla olivat silloiset, akateemista nuorisoa harmittavat ravintoloiden käytännöt, jotka sulki ilman miesseuraa liikkuvat ylioppilasneitokset ovien ulkopuolelle. Syntyi Ryhmä 9, joka valmisteleman sukupuolirooliyhdistyksen perustaminen toteutui seuraavan vuoden helmikuussa.

Yhdistys 9 järjestönä sijoittui sekä aikalaisajattelussa että myöhemmässä tutkimuksessa osaksi ns. yhden asian liikkeitä. Ensimmäisenä yhden asian liikkeenä oli vuonna 1963 syntynyt Sadankomitea rauhan puolesta ja ydinaseita vastaan (ks. Hallman 1986), sitten oli vuorossa Yhdistys 9 (1966) rooli- ja työnjaon muuttamiseksi, Marraskuun liike (1967) poikkeavien yksilöiden oikeuksien palauttamiseksi, Enemmistö ry. (1968) kevyen liikenteen puolesta sekä Seksuaalipoliittinen yhdistys (1969) Yhdistys 9:n aloitteesta seksuaalivalistuksen järjestämiseksi. Yhteistä kyseisille järjestöille oli paitsi Helsingin akateemiseen maailmaan perustuva rektyointipohja, myös aatteellinen ydin eroavista kohderyhmistä ja »issueista» huolimatta. Puututtiin tiettyyn selkeästi määriteltyyn yhteiskunnalliseen epäkohtaan, joka koettiin ongelmaksi ja jonka ratkaisun nähtiin — ainakin ennen 1960-luvun loppupuolella tapahtunutta järjestöjen vasemmistolaisuutumista — tapahtuvan olemassaolevan järjestelmän sisällä. Pyrkimyksenä oli »järkiperaistää» yhteiskunta yhteiskuntatieteellistä tutkimusta hyväksi käyttämällä ja toimimalla »painostusjärjestöinä» so. ulkoparlamentarisina ryhminä, joiden keinovalikoimaan kuului valistus, tiedotus ja »suora toiminta» lausuntojen, mietintöjen ja viranomaisille osoitettujen kyselyjen muodossa sekä yhä enemmän 1960-luvun lopulle tultaessa uusiksi painostuksen muodoksi omaksuttujen keinojen kuten mielenosoitusmarssien muodossa.

Yhdistys 9:n toiminnan päämääränä oli »muuttaa yhteiskunnassa vallitsevaa sukupuolten rooli- ja työnjakoa nykyistä oikeudenmukai-

semmäksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi».² Oikeudenmukaisuudella tarkoitettiin mahdollisuutta toteuttaa itseään kaikilla elämän alueilla sukupuolesta riippumatta, tarkoituksenmukaisuudella yksilön kykyjen saattamista tehokkaasti yhteiskunnan käyttöön. Sukupuolten välinen tasa-arvo tuli merkitsemään naisten ja miesten yhtäläisiä oikeuksia, mahdollisuuksia ja velvollisuuksia elämän eri alueilla. Naisen katsottiin olevan suljettu miehille kuuluvan »julkisen», ansiotyön ja yhteiskunnallisen osallistumisen sfäärin ulkopuolelle, kun taas miehelle ei suotu oikeutta osallistua »yksityisen», naisen elämänpiiriin tehtäviin: kodin- ja lastenhoitoon.

Ongelmaksi koettiin yksilön kiinnittyminen vain toiseen yksityisen ja julkisen elämän sfääreistä, kun onnellinen ja tasapainoinen elämä katsottiin saavutettavan yhdistämällä nämä kummankin sukupuolen kaksoisrooliksi. Elämän eri alueiden tasajako ei kuitenkaan Yhdistys 9:n ideologiassa toteutunut kummankin sukupuolen osalta täydellisenä. Aiemmin vain miehille kuulunutta maanpuolustusvelvollisuutta ei propagoitu yhtäläisten velvollisuuksien periaatteen nimissä aukaistavaksi myös naisille, vaan, päinvastoin, oikeus olla kantamatta asetta vaadittiin Yhdistys 9:lle läheisen Sadankomitean pasifismin ja siivilipalvelusta kannattavan näkökulman mukaisesti myös miehille. Toisaalta naisille kuulunut kodinhoitovelvollisuus myönnettiin miehille vain »väliaikaisesti»: perimmäisenä ratkaisuna tehotomiin ja huonosti tuottaviin kotityön tehtäviin pidettiin kollektiivipalveluin ja markkinatalouden keinoin saavutettavaa kotitöiden rationalisoimista.

Keskeisenä ratkaisuna naisten heikompaan yhteiskunnalliseen asemaan pidettiin siis naisten, eritoten perheellisten naisten lisääntyvää osallistumista palkkatyöhön. (Ks. myös Jallinoja 1983, 153—155) Kotityön rationalisoiminen oli ansiotyön vastapoolina ansiotyöhön vapauttamisen momentti. Kotityön rationalisoimiseen kuului keskeisenä myös äidit kotiin sitonut tehtävä, lasten hoito, joka nyt pyrittiin osittain siirtämään kunnallisen päivähoiton vastuulle.

Peruseriaatteissa ilmaistu pyrkimys oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan painotti yksilön, miehen ja naisen, mahdollisuutta vapaasti toteuttaa

¹ Vrt. esim. englannin kielen käsitteitä »politics» ja »policy».

² Yhdistys 9: Säännöt. 1966.

itseään ja taipumuksiaan sukupuolesta ja sukupuoleen liittyvistä rooliodotuksista riippumatta. Liberalismin perinteiden mukaisesti ei arveltu naisten ja miesten olennaisesti eroavan toisistaan henkisesti, joskin naisilla nähtiin historiallisesti kulttuurisen repressioon takia olleen vähemmän mahdollisuuksia toteuttaa inhimillistä potentiaaliaan. Osin ajattelu kulki myös kieltämään sukupuolten väliset fyysisten erojen merkitykset. Sukupuolten välillä ei esimerkiksi fyysisen voiman suhteessa olisi näin olennaista eroa; vaihtelu sukupuolen sisällä, yksilöllisenä ominaisuutena, katsottiin tärkeämmäksi tekijäksi. Vanhentuneen rooliajattelun hälvetessä molemmat sukupuolet myös toteuttaisivat inhimillisiä taipumuksiaan samoin, jolloin nainen voisi toteuttaa itseään palkkatyössä sekä ilmentää itseään vapaana seksuaaliolentona; mies puolestaan saisi osansa lastenhoidon tuoman läheisyyden sekä rooleista vapautumisen mukanaan tuoman »pehmeiden» eduisia.

Se seikka, että Yhdistys 9 omaksui ideologiaansa muotoillessaan roolisosiologian kielen ja teoreettisen kehityksen huolimatta Parsonsin roolifunktionalismia kohtaan osoitetusta kritiikistä, on selitettävissä yhteiskuntatieteiden ja eritoten sosiologian keskeisellä asemalla 1960-luvulla. Osuutensa oli myös sillä, että järjestön akateemiseen maailmaan keskittyvästä, parhaimmillaan vajaan kahdeksaansataan nousevasta jäsenistöstä suuri osa rekrytoitiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa opiskelevista. Tosin vieläkin suurempi osuus järjestön korkeakouluissa opiskelleista jäsenistä oli historiallis-kielitieteellisessä tiedekunnassa opiskelleilla. (Jalinoja 1983, taulukko III.5, 164)

Akateemisen perustan ansiosta tiede, tutkimus ja valistus olivat keskeisellä sijalla järjestön alkuvuosien toiminnassa. Perustettiin työryhmiä tutkimaan ja »keräämään alaltaan mahdollisimman paljon, mahdollisimman täsmällistä tietoa», »oikeaa tietoa»³, jonka avulla vanhat ja »väärät» asenteet ja tiedot voitaisiin karkottaa pois. Tämö tutkimustoiminta ymmärrettiin järjestön ideologiassa »radikaaliksi toiminnaksi»⁴, koska tekemällä perusteellista tutkimustyötä löydettäisiin ratkaisut ja keinot olemassaoleviin ongelmiin ja legalisoitaisiin ne sitten yhteiskunnallisiksi käy-

tännöiksi. Järjestön »radikalistinen» toiminta oli kuitenkin sisäisesti jaettu »instrumentaaliseksi radikalismiksi» määritetyn tutkimuksen lisäksi »ekspressiiviseen radikalismiin»: painostustoimintaan ja julkisen keskustelun herättämiseen ja ylläpitämiseen (Eskola 1966, 148), joka pitäisi asiaa tapetilla hitaan tutkimustyön valmistuessa.⁵

Jo vuoden 1967 puolella ulkoministeriö oli pyytänyt Yhdistys 9:ltä lausuntoa vastaukseksi Yhdistyneiden Kansakuntien kyselyyn naisten osuudesta maan sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen. Kun hallituksen vastaus kyselyyn suurelta osin noudatti järjestön lausunnon suunta-aivoja, järjestön piirissä pääteltiin, että »... hallitus on kokonaan hyväksynyt Yhdistys 9:n ideologian linjan ja on sitä mieltä, että vain täten voidaan toteuttaa täydellinen tasa-arvo sukupuolten välillä».⁶ Yhdistyksen asemalle asiantuntijana annettu tunnustus näin arvovaltaiselta taholta rohkaisi suuntaamaan toimintaa myös korkeakouluelämän ulkopuolelle ja varsinaisten pääteemojen lisäksi muihinkin yhteiskuntapolitiittisesti keskeisiin kysymyksiin tarttumiseen.

Vuodesta 1968 tuli Yhdistys 9:n ideologinen käännekohta: järjestö siirtyi jo vuoden alkupuolella »ekspressiivisempään» suuntaan, ns. »suoraan toimintaan», marssilinjalle, perustutkimuksen tultua tehdyksi. Osaksi »suora toiminta» kanavoitui mielenosoitusmarsseiksi ja erilaiseksi »häirintätaktiikoiksi», mutta pääasiallisena toimintalinjana oli »suoraan» vallanpitäjiin ja viranomaisiin vaikuttaminen painostustoimin: kirjelmillä, kannanotoilla, julkilausumilla ym. vastakohtana vuosien 1966—67 »kansanvalistuslinjalle». Tiede ja tutkimus säilyi kuitenkin jatkuvasti yhtenä, joskin painoarvoltaan suhteellisesti vähenevänä osana järjestön toimintaa.

Vanhan valtaus vuoden 1968 lopulla merkitsi Yhdistys 9:n ideologista irtiottoa vanhasta. Matti Hyvärinen sanoin: »... oman yksittäisen ongelmamme takaa ja sen syynä paljastui aina suurempi yhteiskunnan ongelma.» (Hyvärinen 1984, 100) Ongelmaksi sukupuolten välisen eriarvoisuuden ja erilaisten sukupuoliroolien takaa ja sen

³ Käsitteistä »instrumentaalinen» ja »ekspressiivinen osalistuminen», tässä »radikalismi» ks. tarkemmin Allardt 1964, 152—173, minkä voidaan katsoa pääpiirteissään kuvaavan myös Yhdistys 9:n voiminnalleen antamia merkityksiä.

⁶ Yhdistys 9: Jäsenkirje n:o 5. Helsinki 18. 9. 1967.

³ Yhdistys 9: Jäsenkirje n:o 2. Helsinki 12. 3. 1966.

⁴ Yhdistys 9: Jäsenkirje (1). 1966.

syynä paljastui yhteiskunnan taloudellinen eriarvoisuus ja kapitalistinen talousjärjestelmä. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt muutosta järjestön tematiikassa: ajettiin yhä naisten parempaa asemaa työmarkkinoilla, kunnallisen päivähoiton aloittamista, vapaampaa aborttilakia jne., mutta nyt vaateita uusin marxilaisin argumentein perustellen. Sukupuolten tasa-arvo katsottiin voitavan saavuttaa vain sosialistisen yhteiskunnan etabloimisen myötä.

Vuosia 1969—70 leimasi järjestön pyrkimys yhteistyöhön vasemmisto- ja ammattiyhdistysliikkeen kanssa ja niiden naisten etujoukoksi. Marxilaistumisen myötä myös kysymys »poliitisoitumisesta» so. jonkin puolueen alajärjestyksi liittymisestä sai yhä enemmän sijaa. Tämän tyyppinen »poliitisoituminen» ei järjestön elinajana toteutunut, mutta jäsenten halu toimia etupäässä tehokkaammiksi tasa-arvon ajajiksi katsottujen puolueiden ja yleensäkin »laajempien joukkojärjestöjen» kautta vaikuttivat siihen, ettei Yhdistys 9:llä katsottu enää juurikaan olevan tehtävää, varsinkaan, kun vuonna 1966 naisten asemaa tutkimaan asetettu komitea päätti syksyllä 1970 julkaistussa mietinnössään suosittaa Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan perustamista. Yhdistys saatettiin purkaa, sillä valtiollisen elimen nähtiin ajavan samoja asioita kuin Yhdistys 9:nkin ja sitä tehokkaammin.

Yhdistys 9 muotoili ja lanseerasi naiskuvaa ja naisidentiteettiä, joka muodosti sekä toimijoiden itsensä että aikalaismielipiteen silmissä voimakkaasti emansipatorisen vastakohdan ja muutosvoiman valtakulttuurissa vallitseville käsityksille. Tämä »negatiivinen ohjelma» olevalle onkin keskeinen tasa-arvoideologian syntyä selittävä tekijä. Järjestön »positiivinen ohjelma» — käsitys uusista sukupuolirooleista kummallekin sukupuolelle ja siihen liittyvät uudistusvaateet — muodostui vastustettavan vanhan kääntöpuolelta ja ajan yhteiskunnallis-ideologisiin vaatimuksiin vastaten. Ideologian punaisena lankana oli pyrkimys määritellä nainen irrallaan perheestä ja äidin roolista. Tämä yksilöistämiskaava näyttöä jopa vapaata aborttia perustelevien kannanottojen perusteluissa: kysymys oli kahden ihmisyyksilön, naisen ja lapsen, intressien ristiriidasta, jossa naisen oikeus itsemääräämiseen priorisoitiin

⁷ Ks. esim. Yhdistys 9: Kannanotto aborttilakikomitean mietintöön. 9. 4. 1969.

syntymättömän lapsen tappioksi. Yksilöistämisperiaatteen käytännön toteuttaminen vaati myös uutta kansalaisen ja yhteiskunnan suhteeseen pureutuvaa ajattelua: yhteiskunnan tehtävääalue pyrittiin laajentamaan aiemmin »yksityisessä sfäärissä» naisen ja perheen suorittamia, nyt naisen emansipaatiota estäviksi arvioituja tehtäviä koskevaksi. »Julkisen» ottaessa hoitaakseen osan »yksityisen» sfäärin tehtävistä »yksityisen» rajat kapenivat käsittämään lähinnä »henkilökohdaisen».

Merkillepantavaa niin Yhdistys 9:n kuin muidenkin ns. yhden asian liikkeiden kohdalla on se, että huolimatta eriaisteisesta, itsemääritetystä ja toki yleisönkin mielikuviin välittyvästä »radikalismista» ne eivät missään vaiheessa varsinaisesti vastustaneet valtiota instituutioon. Vastustajiksi koettiin edellinen sukupolvi, 30-lukulaiset ja näiden edustamat arvot ja asenteet, jotka olisi hävitettävä uuteen, teollistuvaan yhteiskuntaan soveltuvan »oikean tiedon» tieltä. Sukupuolten asemaa koskevassa keskustelussa näitä edellisen sukupolven »ajatusluutunutta» edusti juuri sukupuolten sfäärien jako. Valtio puolestaan koettiin sinänsä neutraaliksi instanssiksi, joka olemassaolollaan edusti kollektiivista kokonaisuutta. Ajan valtiokeskeisyyttä kuvasti käsitys, että järjestöt olemassaolollaan heijastivat valtion epäaktiivisuutta tietyillä alueilla, jolloin valtion aktivoitua ei järjestöjäkään enää tarvittaisi. (Lintonen 1987, 12) Valtio instituutioon ei noussut marxilaisistumisen myötäkään kritiikin suoranaiseksi kohteeksi: arvostelu kohdistui yhä vanhempaan sukupolveen, joskin nyt »porvarillisen hegemonian» edustajana. Yhteiskunnallinen konflikti alettiin enenevästi määritellä oikeiston ja vasemmiston väliseksi.

Huomautus konfliktin määrittelystä sukupolvien ja myöhemmin oikeiston ja vasemmiston, ei sukupuolten väliseksi on tarpeen Yhdistys 9:n ideologian ymmärtämiseksi. Sukupuolten välinen tasa-arvo nähtiin saavutettavan sopuisasti, naisten ja miesten yhteistyöllä. Tällä perusteella Yhdistys 9 asettui kiivaasti vastustamaan naisten ja miesten erillistoiminnan periaatetta. Kritiikki kohdistui nimenomaisesti niihin olemassaoleviin naisjärjestöihin, jotka eivät Yhdistys 9:n tavoin sallineet miesten jäsenyyttä. Tällaisten järjestöjen katsottiin ylläpitävän kuvitelmaa sukupuolten välisestä erilaisuudesta karsinoimalla »mies-

ten asiat» ja »naisten asiat» erilleen toisistaan sekä eristävän tasa-arvokysymykset yhteiskunnallisesta kontekstistaan.⁸ Ihanteena oli naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan olemassa olevien yhteisjärjestöjen kautta, jolloin naisjärjestöt voitaisiin lakkauttaa tarpeettomina.

Naisen vapauttaminen: tulkinta

Edellä esitetty antaa Yhdistys 9:n politiikasta so. toiminnasta ja toiminnan teoriasta vain pinnallisen kuvauksen. Häiritsemään jää montakin seikkaa. Naisen yksilöistäminen irralleen perheyhteydestä herättää kysymyksen siitä, **mihin** nainen vapautettiin? Millaiseksi naisen tehtävät yhteiskunnassa nyt määritettiin, kun hänen perinteisten tehtäviensä katsottiin vähenevän valtion ottaessa osan niistä hoidettavakseen? Yhdistys 9:n ideologian useat murroskohdat tiivistyvät kysymykseen yksilön, eritoten naisen yksilönä, ja yhteiskunnan/valtion välisestä suhteesta.

Tarkastelun syventämiseksi tutkimuksessa pyrittiin tulkintaan siitä, millaisen muodon Yhdistys 9:n liberalistiset ajatukset individualismista, inhimillisten mahdollisuuksien toteuttamisesta ja yksilön oikeuksista, velvollisuuksista ja mahdollisuuksista saivat 1960-luvun keskeisiksi yhteiskunnallisen ajattelun guruiksi nousseiden Erik Allardtin ja Pekka Kuusen sosiaalieettisen ajattelun kautta.

Järjestön ajattelulle leimaa-antavaksi tässä analysississä nousi käsitys yksilön ja kollektiivin, eritoten ideaalikollektiiviksi ymmärretyn valtion, yhtenevästä, toisiinsa kietoutuvista ja toisiaan generoivista eduista. Yksilön paras merkitsi myös yhteisön parasta — ja päinvastoin. Valtion ymmärtäminen yhteisötoiminnan »korkeimpana», rationaalisimpana, tehokkaimpana ja tavoitteita parhaiten täyttävänä ilmentymänä merkitsi sitä, että käsitteellinen ero valtion ja kansalaisyhteiskunnan välillä vähintään hämärtyi, jollei siten kokonaan kadonnut. Yhdistys 9:n politiikassa Erik Allardtin ajattelusta omaksuttu pyrkimys erilaisuuden integroimisesta yhteiskuntaan yhteiskunnan solidaarisuuden lisäämiseksi muuntui käsitteeksi, että »erilainen» ja »poikkeava» on pääasiassa nainen. Naisten integroiminen yhteis-

kuntaan hyödyttäisi samanaikaisesti sekä yhteiskuntaa että naisia itseään.

Erik Allardt esitti 1964 julkaistussa teoksessaan **Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine** teesin erilaisuudesta yhteiskuntaa hyödyttävänä ilmiönä. Erilaisen hyväksyminen lisäisi yhteiskunnan solidaarisuutta (»kollektiivisuutta») integroimalla »erilaiset» (eritoten kommunistit) olevaan järjestelmään. Tähän liittyi ajatus yhteiskunnallisen ristiriidan muuntamisesta »säännellyksi ristiriidaksi». Poliittisten oikeuksien myöntäminen syrjityille ja erilaisille lisäisi siis yhteiskunnan keskinäistä solidaarisuutta. Kun tiedettiin että haluttomimpia poliittisia oikeuksiaan (so. osallistumaan) käyttämään olivat ne joilla muutenkin taloudellisesti ja sosiaalisesti meni heikoimmin, johtopäätöksenä oli, että näiden sosiaalista ja taloudellista asemaa tuli parantaa. Keskeiseen asemaan tässä työssä tuli sosiaalipolitiikka, ja varsinkin Pekka Kuusen esittämät uudet ajatukset sosiaalipolitiikan asemasta yhteiskunnassa.

Kuusen (1962) mukaan »kansallisen yhteisyrityksen» so. valtion jatkuvan kasvuhakuisuuden turvaamiseksi olisi turvattana ns. epäaktiivin väestön asema kuluttajina. Kansantuloa sosiaalipolitiikan avulla tasoittamalla autettaisiin vähäväkistä nousemaan työtätekeväksi, aktiiviksi taloudelliseksi toimijaksi ja näin myös kuluttajaksi ja edelleen poliittiseksi toimijaksi ja osallistujaksi. Tuen painopisteen Kuusi asetti tuotantoon pyrkivän väestön kohdalle, joksi oli katsottava lapset, naispuoliset lesket, kuntoutettavat työkyvyttömät ym. (Kuusi 1962, 39—40, 57—59) Merkillepantavaa on, että tässä Kuusen 1961 esittämässä teoreettisessa kehikossa kotityötä tekevä nainen, perheenemäntä, ei »epäaktiivina kansalaisena» ollut vielä ongelma. Sosiaalipolitiikkaan kuului toki perhepolitiikka, koska lapsiperheet olivat huonossa taloudellisessa asemassa ja näin huonoja kuluttajia ja passiivisia poliittisesti. Kuusi ei kuitenkaan kyseenalaistanut naisen kotiin ja kotitaloustyöhön sidottua roolia »epäaktiivin kansalaisen» ajatuksen pohjalta. Sosiaalipolitiikka kohdistettiin perheeseen yksikkönä tai väliaikaisesti »epäaktiiviin» työntekijään, joka miellettiin mieheksi ja perheensä elättäjäksi.

Yhdistys 9:n ideologiassa Kuusen esittämät ajatukset muuntuivat kuitenkin myös naiseen kohdistuvaksi ajatusrakennelmaksi, kun järjes-

⁸ Esim. Yhdistys 9: Lyhyt selvitys nykytilanteesta. Helmi-kuu 1970.

tö alkoi mieltää naisen yksilönä, irrallaan perheestä. Tämä perheestä irrottaminen liittyi ajatukseen, että nainen on tuottamaton, »epäaktiivi», puolisonsa siivellä eläjä, joka miehensä kautta saa ansaitsemattomia etuja. (Vrt. Ehrenreich 1983) Naisen tulisi lakata elämästä kotirouvan »pseudouraa» miehen siivellä ja aloittaa ansiotyö kodin ulkopuolella. Perheenemäntä ja kotirouva nähtiin taloudellisena kiviriippana miehelleen ja psykologisena taakkana lapsilleen, jotka joutuivat kärsimään turhautuneen, henkisesti virikkeettömän äidin kiukunpuuskista. Naisen tulisi mennä kodin ulkopuoliseen työhön ja osallistua kansalliseen yhteisyrytykseen samoin kuin miehenkin. Työntekoon ei ollut naisella vain mahdollisuus, vaan välttämättömyys ja velvollisuus: henkinen kasvu, itsensä toteuttaminen ja laajemmin poliittisten oikeuksien hyväksikäyttö ja politiikkaan osallistuminen mahdollistuisivat täysimääräisenä (so. osallistuminen samoin samassa määrin ja samojen järjestöjen kautta kuin mies) vain ansiotyöhön menon ja taloudellisen itsenäisyyden kautta.

Tässä konstruktiossa tasa-arvopolitiikka asetettiin samaan asemaan kuin mikä sosiaalipoliittikalla oli Kuusen ajatuksissa. Tasa-arvopolitiikka sukupuolten sosiaalisia oikeuksia ja sukupuolten privilegeoiden kenttää tasaavana välineenä antaisi naiselle mahdollisuuden irtautua »epäaktiivin» kansalaisen roolista. Syntyisi »työtätekevä nainen», joka elättäisi itsensä turvautumatta avioliittoinstituution toimeentulon antajana. Samalla osallistuminen työmarkkinoille hyödyttäisi yhteiskuntaa kokonaisuudessaan kasvavan kansantulon ja jatkuvan taloudellisen kasvun mahdollistamisen myötä.

Naisten alistetun aseman tunnusomaiseksi piirteeksi ymmärrettiin huono taloudellinen asema ja siihen liittyvän vallan puuttuminen, mikä olisi korjattava tasa-arvo- ja sosiaalipoliittisin toimenpitein. Muuhun julkiseen elämään osallistuminen toteutuisi tämän **jälkeen** sen suorana johdannaisena.

Ideologiassa keskeistä oli käsitys naisten »vapauttamisesta» yksityisen elämänalueen ja perheen eristyneisyyden piiristä osallistumaan laajempiin tehtäviin ja priorisoituihin kollektiiveihin ja niille »solidaarisiksi». Tällaisia »laajempaa kollektiivisuutta» edustavia alueita olivat etupäässä ansiotyö, mutta myös »suora» osallistu-

minen politiikkaan puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen kautta ilman naisten erillisiä järjestöjä. Kun valtion/yhteiskunnan katsottiin edustavan laajinta mahdollista »kollektiivistä» yhteenliittymää, oli järjestelmään kohdistuva solidaarisuus ja näin siihen integroituminen perimmäinen tavoite, joskin järjestön vasemmistolaisuus muunsi tämän vaatimukseksi sosialismiin sitoutumisesta.

Yhdistys 9:n politiikka sosiaalipoliittikkana

Edellä todettiin, että Yhdistys 9:n ajama tasa-arvopolitiikka asetettiin samaan tehtävään kuin sosiaalipoliittikka laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Yhdistys 9:n tasa-arvoideologian substanssia tarkastelemalla päätyy käsitykseen, että ajettu tasa-arvopolitiikka sai myös sosiaalipoliittikan muodon. Jos »sosiaalipoliittikka» käsitteenä määritellään Sipilää seuraten huonoosaisten suhteellisen aseman parantamiseksi (Sipilä 1974, 25), Yhdistys 9:n lanseeraama tasa-arvopolitiikka on tämän sukupuolipainotteinen muunnos: pyrittiin parantamaan sukupuolten asemaa niillä elämänalueilla, joilla nainen tai mies oli vastakkaista sukupuolta huonommassa asemassa. Tähän liittyi sukupuolten elämänalueiden tasaaminen. Jos taas »sosiaalipoliittikka» määritetään Wilsonin (1979) mukaan uusintamisen valtiollisena sääntelynä, kuvaa tämäkin Yhdistys 9:n tasa-arvopolitiikan tavoitteita: pyrkimystä tuottaa yksityisen sfäärin »tehottomiksi» katsotut palvelut mielekkäämmällä tavalla kollektiivisesti tai julkisesti.

Sosiaalipoliittikan määritelmistä kriittisimpänä tarkastelun kohteeksi valikoituu kuitenkin Risto Eräsaaren (1984, 7–8) käsitys sosiaalipoliittikasta puutteesta vapautumiseen tähtäävänä hallitsemisen ja institutionalisoimisen prosessina. Puute ei näin olisi vain esimerkiksi edellä elämänalueiden muodossa objektivoidavissa oleva asiointila, vaan se pikemminkin esiintyisi prosessina, joka vallitsee »normaalin» ja »normaalista poikkeavan» suhteissa. Pohdittaessa näin Yhdistys 9:n lanseeraamaa sukupuolten asemaa taustoittavaa tasa-arvopolitiikkaa »sosiaalipoliittikkana» ongelmaksi nousee normin ja poikkeaman tunnistaminen.

Vastaus kysymykseen tuntuu ehkä liiankin yksinkertaiselta. Normina oli mies ja miehinen

maailma, jonka rinnalla nainen ja naisinen edusti kaikissa ilmenemismuodoissaan puutetta asetetusta normista. Tämä oli järjestön tasa-arvoideologian ja tasa-arvoon pyrkivien ratkaisujen läpäisevä piirre. Julkinen ja julkiseen osallistuminen oli arvokasta, koska se oli sitä, mitä miehet hallitsivat ja mihin he osallistuivat täysivaltaisina jäseninä. Yksityisen sfäärin toiminnot olivat vähäarvoisia, mitättömiä ja tehottomia, ja naisten tulisi jättää ne taakseen täyttääkseen normin mitat. Ainoa yksityisestä, »naisen» sfääristä miehelle vaadittava »oikeudeksi» määritetty asia oli osallistuminen lasten hoitoon ja kasvatukseen, mutta tästäkin löydetään naisen »puutteellisuuden» teema: nainen yksin tai etupäässä yksin kasvattajana tuottaisi lapselle psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Eräsaaren kysymyksenasettelun perusteella voidaan kyseenalaistaa Yhdistys 9:n ilmaistu sukupuolineutraalisuuden periaate: voiko tasa-arvopolitiikka olla neutraalia, jos sen normina on vain toinen sukupuoli?

Tarkastelun valossa Yhdistys 9:n tasa-arvon politiikka hahmottuu »sosiaalipolitiikaksi». Käsitteiden täsmennykseksi ja »sosiaalipolitiikan» ja »politiikan» suhteen kuvaamiseksi on vielä tarpeen tarkastella, miten järjestö oman politiikkansa määrittä suhteessa »politiikan» käsitteeseen.

Yhdistys 9:n politiikan ja politiikkakäsityksen suhteesta

Lienee tarpeen huomauttaa heti, ettei järjestö missään vaiheessa katsonut oman toimintansa ja ideologiansa olevan »politiikkaa» sellaisena kuin se »politiikan» määritteli. Järjestön ajattelussa »politiikalle» tunnusomaista oli yhteiskunnan jakaminen erilaisia etuja ajaviin, keskenään kamppaileviin ryhmiin ja näin yhteiskunnan kokonaisuuden ja kokonaisedun hajottaminen. »Politiikka» käsitteenä strukturoitui etupäässä oikeisto — vasemmisto -konfliktin ja sen osapuolien, puolueiden ja etujärjestöjen, ympärille. Näiden katsottiin huolimatta pyrkimyksestään ajaa etuja kollektiivisesti aina jakavan yhteiskuntaa osiin ja näin konflikteja kärjistämällä edistävän »eristymisen» ja »hajoamisen» tendenssejä. Tasa-arvo ja sukupuolikielisyksen ei arvioitu tuovan yhteiskuntaan sitä jakavaa ristiriitaa tai konfliktia, eikä se tästä johtuen myöskään ollut »politiikkaa».

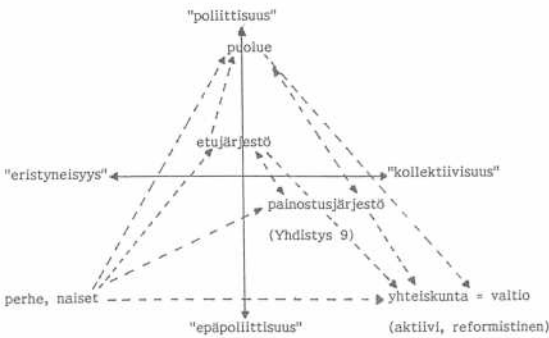
Vuosina 1966—68 eli vielä siis ns. yhden asian liikkeiden kultaisina vuosina »painostusjärjestön» nimikkeeseen identifioituvaa Yhdistys 9:ä oman toimintansa itse asiassa uudistavaksi, »normaalipolitiikkaa» »paremmaksi» vaihtoehdoksi. Tälle »uudelle politiikalle» oli luonteenomaista pyrkimys »asiallisuuteen», »rationaalisuuteen» ja yhteiskuntaa koskevan tutkimustiedon hyväksikäyttöön yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisussa. Tunnusomaisena piirteenä oli »kollektiivisuus», mikä käsitteenä merkitsi sitä, että järjestön harjoittaman toiminnan ymmärrettiin ajavan koko yhteiskunnan, niin naisten, miesten ja lapsien kuin poliittisen konfliktin osapuolten (omistajien ja omistamattomien) etuja.

Yhdistys 9 katsoi toimintansa edustavan arvoja, jotka olivat vielä puolueille ja etujärjestöille vieraita, mutta mihin myös näitten tulisi pyrkiä. Ideaalitapauksessa kaiken tarvittavan hoitaisi valtio, joka ymmärrettiin neutraaliksi, kokonaisuuden etua ajavaksi instanssiksi ja laajimman mahdollisen kollektiivisuuden edustajaksi. Olevassa tilanteessa piti kuitenkin pyrkiä edistämään sitä, mihin oli mahdollisuus: kun puolueet ja etujärjestöt (ja erityisesti painostusjärjestöt) kuitenkin edustivat laajempia »kollektiivisuus» -arvoja kuin ehdottomasti »eristymiseksi» ymmärretty sitoutuminen perheeseen pieniyhteisönä ja »osallistumattomuus» yleensä, pyrkimyksenä oli aktivoida ihmisiä osallistumaan näiden toimintaan. Kun mies jo pääasiallisesti katsottiin yhteiskunnallisesti aktiiviksi, ongelmana oli naisen yhteiskunnallinen osallistuminen.

Naisen ja naiseuden ongelma järjestön ideologiassa käy ilmi myös seuraavista kaaviokuvista (kuvio 1, kuvio 2), jotka kuvaavat Yhdistys 9:n suhtautumista omaan toimintaansa so. politiikkaansa ja »politiikaksi» määrittelemäänsä käsitteeseen. Ideaalimallin tasolla järjestön toiminnan ja politiikkakäsityksen ymmärrys koki selkeän muutoksen vuoden 1968 loppupuolella ja vuoden 1969 alussa marxilaiseen diskurssiin siirtymisen ja edelleen ns. »politisoitumisen» myötä.

Vasemmistolaisuuden myötä negatiiviseksi ymmärretty »eristyneisyys» liitettiin nyt vastustajaksi koettuun »porvarilliseen hegemoniaan» ja oikeistopuolueisiin. Vasemmistopuolueet ja -järjestöt puolestaan ymmärrettiin »kollektiivisuuden» ideaalin edustajaksi, joka kokoaisi ihmiset yhteisrintamaan punalippujen alle. Kuvio

Kuvio 1: Yhdistys 9:n ymmärrys omasta toiminnastaan ja ideologiastaan suhteessa »politiikan» käsitteeseen I. (Holli 1988, 152)

Kuvion selitykset:

Jatkuvalla viivalla (—) on kuvattu pystysuoraan »politiikka» »epäpoliittisuus» -akseli, vaakasuoraan »eristyneisyys» — »kollektiivisuus» -akseli.

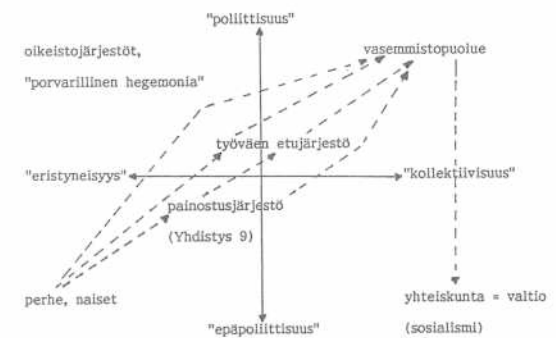
Katkoviivalla (- - -) on kuvattu Yhdistys 9:n tavoitteet »kollektiivisuuden» ja »politiisuuden» muodostamassa koordinaatistossa.

Yhdistys 9:n politiikkakäsityksen sisäisen logiikan ymmärtämiseksi kuviota 1 on luettava vasemmasta alakulmasta lähtien, jolloin ongelmaksi eriytyvät siis perhe instituutioon ja naiset ryhmänä. Nuolten osoittamien »välivaiheiden» ja arvopainotusten kautta järjestön logiikkaa leimaavaa on pyrkimys »päätepisteeseen» (yhteiskuntaan, valtion kollektiivisuuden ylimpänä askeleena) kuvion oikeassa alakulmassa.

2 on itse asiassa siinä mielessä epätarkka, että se esittää tulevaisuuteen kohdistuvan ihanteen sosialistisesta valtiosta »epäpoliittisena» tai ainakin »apoliittisena». Silloisen politiikkakäsityksen valossa idea pitää kuitenkin tiettyssä mielessä paikkansa: kun »politiikkaa» määritti ilmiönä oikeiston ja vasemmiston ristiriita, tulevassa sosialistisessa yhteiskunnassa ei »politiikkaa» tässä mielessä olisi. Siinä kuitenkin »kaikki olisi poliittista», mikä ajatuksena taas heijasti kuviossa 1 esitettyä akonfliktorisen »uuden» politiikan määritelmää. Yksilön ja ideaaliyhteisön valtion pyrkimykset olisivat yhtenevät, »yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta» -ajatuksena, jossa konflikti kokonaisuutta jakavana olisi suljettu pois »politiikasta».

Tässä »politisoitumisen» aikakauden politiikkakäsityksessä Yhdistys 9:n ja painostusjärjestön nimikkeeseen liittyvä »uusi», »rationaalinen» ja »akonfliktorinen» politiikka alistettiin tärkeämmälle luokkataistelun päämäärälle. Kun puhuttiin naisasian »politisoinnista», merkitsi se

Kuvio 2: Yhdistys 9:n ymmärrys omasta toiminnastaan ja ideologiastaan suhteessa »politiikan» käsitteeseen II. (Holli 1988, 154)

Kuviota 2 »luetaan» samoin kuin kuviota 1.

ensisijaisesti kehoitusta liittyä vasemmistorintamaan, jonka katsottiin poistavan sukupuolten välinen tasa-arvo sosialistisen yhteiskunnan etabloimisen myötä. Yhdistys 9 katsoi tässä vaiheessa edustavansa tietynlaista »esipoliittista», kollektiivisuuteen kasvattavaa järjestöä, missä mielessä sitä tarvittiin vasemmistotoimintaan kasvattavana ja osauudistuksia tekevänä järjestönä; varsinkin kun ongelma, naisten aktiivisuuden puute, oli muuttumaton.

Edellä esitetty laajentaa ja selventää käsitystä Yhdistys 9:n politiikasta »sosiaalipoliittisena», jolle ominaisia määreitä ovat »apoliittisuus», »kollektiivisuus», »yhteisten etujen ajaminen», »asiallisuus» ja »rationaalisuus». Kun positiiviksi ymmärretyt toiminnan ominaisuudet liittyivät valtion instituutioon, asetettiin valtio ja valtiollinen tasa-arvopoliittikka tasa-arvon keskeiseksi toteuttajaksi. Tämän hyvinvointivaltion etabloimiseen liittyvän »uuden» ja »rationaalisen» »modernisaatiopoliittikan» korostuksesta ei luovuttu ideologisen muutoksenkaan myötä, vaikka järjestön »vasemmistolaisluonteelle» tasa-arvoideologialle sosiaali- ja siis myös tasa-arvopoliittikka olikin vain vasemmistotoimintaan aktivoimisen väline.

Naiset, valtio ja Yhdistys 9:n politiikka

Helga Maria Hernes (1982, 1984) on esittänyt naisten ja hyvinvointivaltion keskinäisen riippuvuuden syntyneen siirtymänä yksityisestä patriarkaatista julkiseen patriarkaattiin. Kun perheen

ja enimmäkseen naisten vastuurationaliteettiin privaattissa sfäärissä kuuluneet toiminnot on enenevästi alettu tuottaa uudestaan julkisen alueella, on se merkinnyt lisääntyvää valtion interventiota yksittäisen naisen elämään. Kun miehen huoltajan ja elättäjän tehtävät ovat siirtyneet valtiollisen sosiaalipolitiikan myötä valtiolle, on naisten ja valtion välinen riippuvuus lisääntynyt. Tässä kehityksessä naiset ovat Hernesin mukaan menettäneet valtansa yksityisessä sfäärissä saavuttamatta sitä kuitenkaan julkisella elämänalueella, joka on yhä valta-asemien uuden organisoimisen ja institutionalisoinnin keinoin miesten kontrolloima.

Hernesin naisten ja valtion yksipuolista riippuvuutta korostavaa näkemystä vastaan voi argumentoida osoittamalla riippuvuuden olevan kaksisuuntainen. Naisista on tullut »sosiaalisen» välittäjiä suhteessa sekä yksityiseen että julkiseen (Donzelot 1979), mikä hyvinvointivaltion kannalta on merkinnyt keskeisten tehtävien suorittamisen riippuvuutta naisten työpanoksesta. Tämän »sosiaalisen» vallan ei kuitenkaan voi katsoa lisänneen naisten valtaa kontrolloida »sosiaalisen» tehtäviä, joiden määrittely ja joihin liittyvä arvojen allokaatio tapahtuu »julkisessa».

Yhdistys 9:n tarkastelu osoittaa, että naiset itse ovat olleet edistämässä naisten ja valtion, naisten ja julkisen patriarkaatin välisen riippuvuuden syntyä. Tätä perusteli ja tuki Yhdistys 9:n toiminnassa ja ideologiassa kristallisoitunut ajatus »uudesta politiikasta», sosiaalipolitiikasta mallinsa ottavasta tasa-arvopolitiikasta, joka liitti naiset ja valtion erottamattomasti yhteen »apoliittisuuden», »kollektiivisuuden» ja »kokonaisuuden etujen ajamisen» osamääreiden avulla. Valtioinstituution neutraalisuutta ja puolueettomuutta korostava ajattelu ei jättänyt tilaa kyseisen instituution patriarkaalisuuden kritiikille.

Yhdistys 9:n politiikan ja politiikkakäsityksen kartoittaminen ja keskinäisen suhteen tarkastelu johtaa käsitykseen, että siinä — Pulkkinen käyttäkönsä — naiset liitettiin »valtiollisen» tai »yhtenäisyyspolitiikan» konseptioon ja edelleen olemassaolevan järjestyksen kannatuksen. Tämä tuli merkitsemään myös sitä, että sukupuolen muodostama yhteiskunnallinen ristiriita puhdistettiin konfliktiaspektistaan korostamalla valtiollista so. »kollektiivista», sekä naisten että miesten yhteistoimintaan perustuvaa toimin-

taa olevien sukupuoliseen syrjintään liittyvien ongelmien parhaana ratkaisuvaihtoehtona.

Sukupuolen merkitys konfliktin momenttina kiellettiin. Samalla kiellettiin naisten erillisen organisatorisen toiminnan legitimeetti tämän konfliktin mahdollisena avaajana. Sukupuolten välisiä tasa-arvoisuuspyrkimyksiä ei »politisoitu» siinä »eriseuraisuus» — mielessä mitä »politiikkalla» ja »politisoinnilla» 1960-luvulla tarkoitettiin. Kun »eriseuraisuus» -ajattelu vasemmistolaisuutensa myötä sai jalansijaa myös Yhdistys 9:ssä, liitettiin se jo olemassaolevaan oikeiston ja vasemmiston yhteiskunnalliseen ristiriitaan sen vasemmistorintamassa.

Virallista suomalaista tasa-arvopolitiikkaa koskevan tutkimuksen puuttumisen vuoksi on vaikeaa arvioida, missä määrin Yhdistys 9:n politiikalleen antamat konnotaatiot ovat suodattuneet valtion harjoittamaan viralliseen tasa-arvopolitiikkaan. Riittävä osoitus järjestön merkityksestä on kuitenkin se, että se ideologiallaan legitimoiti tasa-arvopolitiikan institutionalisoimisen ja näin naisten ja hyvinvointivaltion välisen riippuvuuden vahvistamisen. »Yhtenäisyyspolitiikan» omaksuminen tasa-arvon välineeksi merkitsi naisten »eriseuraisuuden» kieltämistä. Tässä yhteydessä naisten ja viranomaisten väliseksi organisatoriseksi »puskuriksi» muodostuivat jo olemassaolevat järjestöt, etupäässä puolueet, joiden naisjärjestöjen olemassaolon ei voi katsoa rikkoivan priorisoitua oikeisto — vasemmisto -ristiriitaa. Naisten toiseksi organisatoriseksi »puskurivyöhykkeeksi» patriarkaatin etuja vastaan asetui valtio itse — julkisena patriarkaattina. Eli alussa esitettyyn metaforaan palatakseni: pelastiko ritari loppujen lopuksi prinsessan sijasta lohikäärmeen...?

KIRJALLISUUS

- Allardt, Erik: *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. WSOY, Porvoo 1964.
 Donzelot, Jacques: *The Policing of Families*. With a Foreword by Gilles Deleuze. Hutchinson & Co., London 1979.
 Ehrenreich, Barbara: *The Hearts of Men*. American Dreams and the Flight from Commitment. Pluto Press, London 1983.
 Eräsaari, Risto: *Sosiaalivaltio ja sosiaalipolitiikan itseyttäminen*. Sosiaalipoliittisen Yhdistyksen tutkimuksia 43. Helsinki 1984.

- Eskola, Katariina: Pääkirjoitus. *Sosiologia* 4/1966.
- Hallman, Kristiina: *Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963*. Suomen Sadankomitealiitto, Vaasa 1986.
- Hernes, Helga Maria: *Staten — kvinner ingen adgang?* Universitetsforlaget, Oslo 1982.
- Hernes, Helga Maria: *Women and the Welfare State: The Transition from Private to Public Dependence*. Teoksessa Holter, Harriet (ed.): *Patriarchy in a Welfare Society*. Universitetsforlaget, Oslo 1984.
- Hernes, Helga Maria: *Welfare State and Woman Power*. Essays on State Feminism. Norwegian University Press, Oslo 1987.
- Holli, Anne: »Tätä vääryyttä vastaan ei taistella kukkasin»? Yhdistys 9:n politiikan ja politiikkakäsityksen suhteen merkityksestä tasa-arvopolitiikan syntyhistoriassa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos 1988.
- Hyvärinen, Matti: Tilitys 1970-luvusta. *Suomen Kuvalehti* 37/1984.
- Jallinoja, Riitta: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet*. Naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallisaatteellisen murroksen heijastajana. WSOY, Juva 1983.
- Kuusi, Pekka: *60-luvun sosiaalipolitiikka*. Sosiaalipoliittisen Yhdistyksen julkaisuja 6. WSOY, Porvoo 1962. Kolmas painos.
- Lintonen, Raimo: Muutos ja jatkuvuus suomalaisessa järjestöelämässä. Käsikirjoitus 1987.
- Paavilainen, Marja: Suomen kielen poliittiset sanavarat 1800-luvun puolivälin Suomessa. *Politiikka* 2/1985.
- Palonen, Kari: Mitä politiikka on? Luonnos politiikan tutkimuksen perusteiksi. *Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksen julkaisuja* 36. Jyväskylä 1979.
- Palonen, Kari: Normaalipolitiikan kriisi. *Uudistuva Ihmiskunta* 1/1984.
- Pulkkinen, Tuija: Kansalaisyhteiskunta ja valtio. Kaksi perinnettä poliittisen julkisuuden muotoutuessa. Teoksessa Alapuro, Risto — Liikanen, Ilkka — Smeds, Kerstin — Stenius, Henrik: *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987.
- Saarinen, Aino: Valtaa vai vaikutusvaltaa? Valtiosta, naisliikkeistä ja naisten poliittisen kulttuurin muodostumisesta. Teoksessa Saarinen, Aino — Hänninen-Salmelin, Eva — Keränen, Marja (toim.): *Naiset ja valta: naisnäkökulmia »hyvinvointivaltioon»*. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1987.
- Sabrosky, Judith A.: *From Rationality to Liberation*. The Evolution of Feminist Ideology. Greenwood Press Inc., Westport 1979.
- Sipilä, Jorma: *Sosiaalipolitiikka*. Tammi, Helsinki 1974. Kolmas painos.
- Sulkunen, Irma: Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus. Teoksessa Alapuro, Risto — Liikanen, Ilkka — Smeds, Kerstin — Stenius, Henrik: *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987.
- Wilson, Elizabeth: *Women and the Welfare State*. Tavistock Publications, London 1979.